Кір БУЛИЧОВ

ПОДІЛИСЯ ЗІ МНОЮ...

Мені кортить туди повернутися. Але я ніколи не зможу цього зробити. І напевно, мені доведеться до кінця днів своїх каратися заздрістю...

Але тоді я ні про що не підозрював. Клацнули і задзижчали двері ліфту. Я зійшов пологим пандусом на різнобарвні плитки космодрому і зупинився, подумки вибираючи з натовпу зустрічальників того, хто призначений мені в супутники, — про мій приїзд були заздалегідь попереджені.

Чоловік, що підійшов до мене, був високий і сухорлявий. У нього були довгі, зеленкуваті від постійного корпання з герселієм пальці, і вже з цього, раніше ніж він відкрив рот, я здогадався — колега.

— Як долетіли? — запитав він, коли машина виїхала з воріт космодрому.

— Спасибі, — відповів я. — Добре. Нормально долетів.

У моїх словах крилася ввічлива неправда, тому що летів я довго, годинами чекав пересадок в незатишних вантажних портах, що пахли металом і розігрітим пластиком, майже втрачав свідомість від перевантажень, що здавалися цілком безпечними іншим пасажирам у цій частині Галактики.

Зустрічальник нічого не відказав. Лише трохи поморщився, немов страждав від застарілого зубного болю і прислухався до нього, до чергового уколу, неминучого і заздалегідь обридлого. Минуло ще хвилини зо три, перш ніж він знов заговорив.

— Вам, напевно, важко було летіти на нашому кораблі? Ви не звикли до таких перевантажень.

— Так, — погодився я.

— Голова болить? — запитав він.

Я не відповів, тому що побачив, що його спіткав новий шпичак болю.

— Голова болить? — запитав він знову. І додав, немов вибачався: — На жаль, ваші кораблі сюди прилітають рідко.

Лише тепер, від'їхавши декілька кілометрів від космодрому, ми опинилися в новій країні. Доти був планетний вокзал, а вони однакові у всій Галактиці. Вони безликі, як безликі всі вокзали, чи від'їжджають з них потяги, чи відлітають літаки, чи стартую космічні диски.

І що далі ми від'їжджали, то особливішим, неповторнішим ставав весь світ навколо, тому що тут, поза великим містом, яке легко сприймало моди Галактики, все розвивалося своїми шляхами і лише деталлю, дрібницею могло нагадувати бачене раніше. Але, як завжди, саме дрібниці швидше зупиняли погляд.

Було цікаво. Я навіть забув про біль у голові і нудоту, що переслідувала мене після посадки. Я відчував себе бадьоріше, і повітря, що влітало у відкрите вікно машини, було свіже, пахло травою і домашнім теплом.

На околиці міста, серед невисоких будівель, оточених садами, мій супутник знизив швидкість.

— Вам краще, сподіваюся? — запитав він.

— Спасибі, значно краще. Мені подобається тут. Одна справа читати, бачити зображення, інша — відчути колір, запах і відстань.

— Звісно, — погодився мій супутник. — Ви зупинитеся поки у мене. Це зручніше, ніж у готелі.

— Навіщо ж? — сказав я. — Я не хочу завдавати вам клопоту.

— Ви не завдасте мені клопоту.

Машина повернула в алею, що огинала крутий горб, і незабаром ми під'їхали до двоповерхового будинку, що сховався в саду.

— Почекайте мене тут, — сказав мій супутник. — Я скоро повернуся.

Я чекав його, роздивляючись квіти і дерева. Я почував себе ніяково від того, що вторгся в чуже життя, яке не потребувало моєї присутності.

Вікно на другому поверсі відчинилося, худенька дівчина виглянула звідти, подивилася на мене швидко й уважно і згідливо кивнула головою, не мені, а комусь що стояв за її спиною. І тут-таки відійшла від вікна.

І мені раптом стало легко і просто. Щось у обличчі дівчини, в русі рук, що розчинили вікно, в погляді, що мимохідь торкнувся мене, відсунуло в глибину свідомості, стерло мінливості шляху, розчарування, викликане сухою зустріччю, невідомо чим визріваючу необхідність прожити тут два або три місяці, перш ніж можна буде вирушити в зворотний шлях.

Я був упевнений, що дівчина зійде до мене, і очікування було недовгим. Вона виникла раптом в сплетінні галуз, і рослини розступилися, даючи їй дорогу.

— Вам нудно самому? — запитала вона, посміхаючись.

— Ні, — сказав я. — Мені нікуди поспішати. У вас чудовий сад.

Дівчина була легко вдягнена, жести її були вуглуваті і різкі.

— Мене звуть Ліною, — сказала вона. — Я покажу вам, де ви будете жити. Батько дуже зайнятий. Хвора бабуся.

— Даруйте, — сказав я. — Ваш батько нічого не казав мені про це. Я поїду в готель...

— І не думайте, — заперечила Ліна. Її очі були дивного кольору — барви старого срібла. — В готелі буде гірше. Там нікому за вами доглянути. А нас ви ніяк не потурбуєте. Він доручив мені про вас піклуватися. А сам залишився з бабусею.

Напевно, я повинен був наполягти на переїзді в готель. Але я був безсилий. Мною оволоділа незборима впевненість, що я дуже давно знайомий з Ліною, з цим будинком-садом, що належу цьому будинку, і все в мені опиралося можливості покинути його і залишитися самому в безликій байдужості готелю.

— От і чудово, — сказала Ліна. — Дайте мені руку. Ходімо в будинок.

Ліна показала кімнату, в якій мені належало жити, допомогла розібрати речі, провела в басейн з теплою, вируючою колючими бульбашками водою. Басейн був затемнений гілками дерев, що майже зімкнулися над ним.

Потім вона відвела мене на плоский дах будинку, де розташувався її галасливий зоопарк — смугасті балакучі цвіркуни, шестикрилі птахи, сині рибки, що дрімали в квітах, і звичайнісінька для мене, але украй поцінована тут земна кішка. Кішка не звернула на мене жодної уваги, і Ліна сказала:

— А я була впевнена, що вона зрадіє. Навіть образливо.

Ліна залишалася зі мною до самого вечора, і я мало кого бачив, окрім неї. Іноді Ліна просила вибачення і втікала. Я казав: "У вас же, напевно, багато справ. Не звертайте на мене уваги". Але як тільки я залишався один, поверталося обтяжливе відчуття самотності, фізичної незручності і туги. Я підходив до полиць з книгами, витягував якусь з них і тут-таки клав на місце, виходив у сад, і повертався знову в будинок, і весь час прислухався до звуку її кроків. Ліна прибігала, дотикалася мене кінчиками пальців і питала:

— Ви не скучили?

І я відповідав:

— Трохи скучив.

Раз я зважився і навіть розповів їй про те, як мене виліковує від нездужань і поганих думок її присутність. Ліна посміхнулася і відповіла, що до вечері повернеться її брат, привезе ліки, які вилікують мене від наслідків перельоту.

— До ранку ви будете як новенький. Все зникне.

— А ви?

— Я?

— Ви не зникнете? Як добра чарівниця?

— Ні, — сказала Ліна упевнено. — Я буду завтра.

За вечерею вся сім'я, окрім хворої бабусі, зібралася за довгим столом. Несподівано для мене виявилося, що в будинку, який здавався абсолютно порожнім, живе не менше десяти людей. Господар будинку, втомлений і блідий, сидів поряд зі мною і стежив за тим, щоб я випив всі ліки, привезені його сином, студентом-медиком. Ліки, як їм і належить, виявилися неприємними на смак, але я був слухняний і нікому не сказав, що єдиними справжніми й безвідмовними ліками вважаю Ліну. Ліна співчувала мені і навіть морщилася, якщо в ході лікування мені траплялася особливо огидна пігулка.

Господар будинку сказав, що його матері краще. Вона заснула. Незважаючи на втому і блідість, він був балакучий, смішливий і являв собою контраст з тою похмурою людиною, яка зустріла мене на космодромі. Тоді він був стурбований станом матері, а тепер...

— Вона прокинулася, — сказав раптом господар.

Я мимоволі прислухався. Ні кашлю, ні зітхання — в будинку абсолютна тиша.

— Я піднімуся до неї, — сказав його син. — Ти втомився, батьку.

— Що ти, — заперечив господар. — У тебе завтра заняття.

— А хіба ти вільний?

— Ми підемо разом, — сказав батько. — Даруйте.

Ліна провела мене до кімнати і сказала:

— Сподіваюся, ви заснете.

— Неодмінно, — погодився я. — Особливо якщо серед ліків було і снодійне.

— Звісно, було, — сказала Ліна. — На добраніч.

Я і справді швидко заснув.

Наступного дня я встав цілком здоровим. Я поспішив у сад, сподіваючись зустріти Ліну. Вона мене чекала там, біля басейну. Я хотів було розповісти їй, як добре я спав, як я радий цьому запашному ранку і зустрічі з нею, але Ліна мені й рота не дала розкрити.

— Ну й чудово, — сказала вона, немов прочитала мої думки. — Бабусі теж краще. Зараз батько відвезе вас до інституту. А увечері я чекатиму. І ви розповісте, як працюєте, що цікавого побачили.

— Ви і самі здогадаєтеся.

— Чому?

— Ви можете читати думки.

— Неправда.

— Я не можу помилитися. Адже ви не стали чекати, поки я сам скажу, як себе почуваю. Вчора ваш батько підвівся з-за столу, тому що прокинулася бабуся. А в будинку було тихо. Він нічого не міг почути.

— Все одно неправда, — сказала Ліна. — Навіщо читати чужі думки? І ваші зокрема.

— Немає чого, — погодився я.

І мені було трохи сумно, що Ліні справи немає до моїх таких приємних для неї думок.

— Доброго ранку, — сказав батько Ліни, спускаючись у сад. — Ви сьогодні зовсім здорові. Я радий.

— Все-таки я маю рацію, — сказав я тихо Ліні, перш ніж піти за її батьком.

— Навіщо читати думки? — повторила вона. — У вас усе на обличчі написано.

— Все?

— Навіть надто багато.

Минуло декілька днів. Удень я працював, а увечері бродив по місту, вибирався в поля, у ліс, на беріг великого солоного озера, в якому водилися панцирні риби. Іноді я був сам, іноді з Ліною. Я звик до моїх господарів, познайомився ще з двома чи трьома інженерами. Але при всій звичайності мого існування мене ні на хвилину не полишало відчуття справжньої незвичайності навколишніх людей. Я майже упевнився в їх здібності до телепатії.

Часом я відчував себе ніяково з Ліною, тому що ловив себе на якій-небудь думці, якою не хотів би ділитися з нею. Мені здавалося, що вона чує безгучні слова і сміється з мене.

Раз я йшов вулицею. Вулиця була зеленою і звивистою, як майже всі вулиці в тому місті. Переді мною йшли хлопчаки. Вони гнали м'яч, а я йшов ззаду, дивився і боровся з бажанням наздогнати їх і ударити по м'ячу.

Я не помітив кореня, що стирчав із землі. Спіткнувся, впав, забився коліном об камінь, і біль був таким несподіваним і різким, що я скрикнув. Хлопчаки зупинилися, наче мій крик ударив їх. М'яч самотньо котився під укіс, а вони забули про нього, обернулися до мене. Я спробував посміхнувся і помахав їм рукою — ідіть, мовляв, далі, наздоганяйте свій м'ячик, дурниці, мені зовсім не боляче. А вони стояли і дивилися.

Я підвівся, але встати не зміг. Видно, розтягнув сухожилля. Хлопчаки підбігли до мене. Один, старший, запитав:

— Вам дуже боляче?

— Ні, не дуже.

— Я збігаю по лікаря, — сказав інший.

— Біжи, — сказав старший. — Ми почекаємо тут, поки ти повернешся.

— Та що ви, хлоп'ята, — сказав я. — Розтягнув сухожилля. З ким не буває? Зараз мине.

— Звичайно, — відказав старший.

І, наче послухавшись його, біль ослаб, сховався. Хлопчаки дивилися на мене серйозно, мовчали. Лише найменший раптом заплакав, і старший сказав йому:

— Біжи додому.

Той побіг.

Підійшов лікар. Він жив, виявляється, в сусідньому будинку. Оглянув ногу, зробив укол, і хлопчаки відразу зникли, лише стукіт м'яча ще якийсь час нагадував про них.

Лікар допоміг мені дістатися до будинку. Я відмовлявся, запевняв його, що дійду і сам.

— Мені вже не боляче. Боляче було лише в першу мить. Хлопчики могли б підтвердити.

— Ви гість у нас? — запитав лікар.

— Так.

— Тоді зрозуміло, — сказав лікар.

Удома, не зважаючи на ранню годину, всі були в зборі. Бабусі стало гірше. Настільки, що слід було терміново везти в лікарню, оперувати.

Я підійшов до Ліни. Вона була бліда, під очима синяки, лоб морщився.

— Все обійдеться, все буде гаразд, — сказав я.

Вона не відразу розчула. Озирнулася, ніби не впізнала.

— Все обійдеться, — повторив я.

— Спасибі. Ви впали?

— Нічого страшного. Вже не боляче.

— А бабусі дуже боляче.

— А чому їй не зроблять укол? На мене він подіяв відразу.

— Не можна. Вже нічого не допомагає.

— Я хотів би бути чимось корисний.

— Тоді йдіть собі. — Вона сказала, явно не бажаючи мене образити. Рівним, безбарвним голосом, наче попросила принести води. — Відійдіть подалі. Ви заважаєте.

Я пішов у сад. Я був зайвим. Я й справді намагався не ображатися. Адже їй погано. Їм усім погано.

Я бачив, як вони поїхали. Я залишився сам у будинку. Піднявся нагору, в зоопарк. Кішка впізнала мене, підійшла до сітки і потерлася об неї, вигинаючи хвіст. Домашнім кішкам не належить жити в клітках, але вона була тут екзотичним, рідкісним звіром. Я теж був рідкісним звіром, який не розумів того, що відбувається, і не міг розраховувати на розуміння. Адже мені здавалося, що ми з цими людьми сталі близькі. Моя неповноцінність виявилася в невідповідну мить, але в чому неповноцінність? Я розумів, що слід поїхати до лікарні, — там я дізнаюся щось важливе. Ніхто не кликав мене туди, і, найпевніше, моя присутність буде небажаною. І все-таки я не міг не поїхати.

Мене ніхто не зупинив біля входу до лікарні. Лише дівчина край сірого пульту запитала, чи не допомогти мені. Я назвав ім'я бабусі, і дівчина провела мене до ліфта.

Я йшов довгим коридором, дивним, зовсім не лікарняним коридором. Уздовж стін його стояли крісла, впритул одне до одного. У кріслах сиділи люди. Вони були здорові, цілком здорові. Вони сиділи і мовчали, і їм було боляче.

Біля матових дверей в операційну я побачив моїх друзів. І Ліну, і її батька, і братів. Тут-таки, в сусідніх кріслах, сиділи наші спільні знайомі — ті, хто працював разом з нами, жив поряд. Ліна поглянула на мене. Зіниці її ковзнули по моєму обличчю. І в них був біль.

Я опустився у вільне крісло. Ніяково було розглядати людей, яким до мене немає справи. Я вже знав те, що здавалося таємницею годину тому.

Чекати довелося недовго. Несподівано, немов невидимий чаклун провів над ними долонею, вони ожили, просвітліли, заворушилися. Хтось сказав: "Дали наркоз". Вони домовилися, хто залишиться чергувати тут, хто повернеться після операції, коли наркоз перестане діяти.

Ліна підійшла до мене. Я встав.

— Даруйте, — сказала вона. — Я дуже винна, але ви ж розумієте...

— Розумію. Як же я можу сердитися? Мені лише сумно, що я чужий.

— Не треба. Адже ви не винні.

— Знаєте, коли я сьогодні впав, до мене підбігли хлоп'ята. І залишалися поряд, поки не прийшов лікар.

— А як же інакше?

До нас підійшов її батько.

— Спасибі, що ви прийшли, — сказав він. — Захопіть, будь ласка, з собою Ліну. Ми тут без неї впораємося. Професор запевнив мене, що операція пройде вдало.

— Я залишуся, батьку, — сказала Ліна.

— Як знаєш.

— Зрозумійте, — сказала Ліна, коли батько відійшов. — Дуже важко було б пояснити все із самого початку. Для нас це так само природно, як їсти, пити, спати. Дітей навчають цьому з перших днів життя.

— Це завжди так було?

— Ні. Ми навчилися цьому декілька поколінь тому. Але потенційно це було завжди. Може, і у вас теж, приховане в глибині мозку. Навіть дивно думати, що інші світи позбавлені цього. Адже в кожній розумній істоті живе бажання володіти такою здатністю. Невже ні?

— Так, — сказав я. — Якщо поряд з тобою людині погано. Особливо якщо погано близькій людині. Хочеться розділити біль.

— І не лише біль, — заперечила Ліна. — Радість також. А пам'ятаєш перший день? Коли ти прилетів? Ти себе гидко почував. Батько мало чим міг тобі допомогти — основний тягар бабусиного болю падає на нього, він син. Навіть зустрічаючи тебе на космодромі, він повинен був допомагати бабусі. А це тим важче, що далі ти від людини, якій допомагаєш. А тобі здалося, що батько неввічливий. Правда?

— Не зовсім, але...

— Адже йому довелося ще взяти на себе і твою нудоту. Ти гість. І в тебе боліла голова.

— Страшно боліла.

— Я просто дивуюся, як батько доїхав до дому. І він відразу змінив мене біля бабусиного ліжка. Я побачила тебе у вікно, і ти мені сподобався. Я залишалася з тобою цілий день, і цілий день через тебе у мене розламувалася голова.

— Пробач, — сказав я. — Я ж не знав.

Я подумав, що саме зараз, в лікарні, ми непомітно перейшли на "ти". Певно, слід було б зробити це раніше.

— Пробач, — повторив я.

— Але ж так навіть краще. Уявляю, як би ти засмутився, дізнавшись про це.

— Я б поїхав.

— Я знаю. Добре, що ти не поїхав. А зараз іди. Я повернуся вранці. І постукаю до тебе в двері. Ми договоримо.

Я знову минув довгий коридор лікарні, де сиділи родичі і друзі тих, кому погано. Вони прийшли сюди, щоб розділити біль інших людей. І не було ніякої телепатії. Просто люди знали, що потрібні один одному.

Я добрів до дому пішки. Ледь поболювала нога, але я намагався не думати про біль. Іноді вона з'являлася і намагалася оволодіти мною. І той з перехожих, хто виявлявся до мене найближче, озирався, дивився на мене, і мені відразу легшало. Але я пришвидшував ходу, щоб не утруднювати людей. Мені зустрілися молоді жінки. Вони несли по великому оберемку квітів. Вони сміялися, гомоніди про щось веселе. Вони побачили мою пісну фізіономію і нагородили мене своєю радістю. Чужа радість обдала мене запашними свіжими бризками. Старий, що сидів на лавці спершись на ціпок, подарував мені спокій. Так бувало зі мною і раніше, але я не помічав зв'язку між своїми відчуттями і іншими людьми.

Їм і важче і легше жити, аніж нам. Вони можуть дарувати і приймати дари, вірніше — повинні. Жоден з них не може відгородитися від людей

тому, що якщо ми бачимо людські сльози, то вони відчувають їх. А зір же значно менш абсолютний.

Того дня я став заздрісником. Я заздрю їм і навіть деколи відчуваю до них щось на кшталт неприязні. Я завжди буду чужим для них, як жебрак серед щедрих багачів. Я можу приймати дари, але не здатний дарувати сам.

Коли настав строк, я відлетів на Землю. На космодром мене проводжала лише Ліна. З рештою я попрощався в місті. Так було умовлено заздалегідь.

— Я хотіла б полетіти з тобою на Землю, — сказала Ліна.

— Ні, — сказав я. — Ти ж знаєш. На Землі тобі буде дуже важко. Ти ж не зможеш поділяти лише мою радість і лише мій біль.

— Не зможу, — погодилася Ліна. — Ти маєш слушність. І це дуже сумно.

— А я не зможу жити з тобою, розуміючи, як ти самотня, і не в змозі прийти до тебе на допомогу, якщо моя допомога стане тобі потрібна.

— Але, може, ти все-таки залишишся з нами? Тут? Зі мною? — В голосі її не було упевненості.

— Ти пригадай, — сказав я, — той день, коли твоїй бабусі зробили операцію, я прийшов до вас, але я був сліпим між зрячими. Я не зможу залишитися.

Це все вже було сказано і вчора і позавчора. Ми лише повторювали діалог, знаючи, чим він закінчиться, але ми не могли не повторити його, тому що залишалася безглузда надія, наче можна знайти якийсь компроміс, щось придумати, і тоді не буде потреби розлучатися.

А коли я вже стояв біля трапу, Ліна підійшла до мене зовсім близько, так що я бачив чорні цятки в її срібних очах, і сказала:

— Запам'ятай, як мені зараз.

І до моєї туги додалася її туга, і стало темно, і я схопився за її руку, щоб не впасти. Але ніхто з пасажирів, що проходили мимо, не допоміг мені, не розділив зі мною цю тугу, тому що в житті є моменти, коли треба утриматися від того, щоб прийти на допомогу.

Потім був шлях, перевантаження і тряска. Пересадки в незатишних вантажних портах, що пахли металом і розігрітим пластиком, безликі готелі і прісні сніданки біля блискучих однакових стійок буфетів. Але я був цілком здоровий і почував себе відмінно. Я знав, чому — там, далеко, Ліна сидить у своїй кімнаті на другому поверсі і стискує долонями голову — так боляче і погано їй. І я був лихий на неї, я намагався переконати її — забудь про мене, дурна, люба, не забирай у мене цей біль...

Мені так кортить повернутися туди, але я ніколи не зможу цього зробити.

© БУЛЫЧЕВ К. Чудеса в Гусляре. — М.: Молодая гвардия, 1972. — 368 с. — (Б-ка советской фантастики).

© ГЕНИК Віталій, переклад з російської, 2008.